

การสืบทอดลวดลายหัวสิงโตฝั่งธนบุรีและพัฒนาเครื่องแต่งกาย
ประกอบการเชิดสิงโตในยุคโควิด - 19*

THE KNOWLEDGE FOR THE LION HEAD MAKING AT THONBURI AREA
AND PROPS OF THE LION DANCE FOR THE COVID 19 ERA.

รณกฤต เพชรเกลี้ยง, อิศริย์ภัค หงส์นิมิตชัย, ปัทมา วัฒนพานิช

Ronnakrit Phetklian, Itsariphak Hongnimitchai, Pattama Wattanapanit

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

Faculty of Humanities and Social Sciences, Bansomdejchaopraya Rajabhat University

E-mail: s58563806016@ssru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัย เรื่อง การสืบทอดลวดลายหัวสิงโตฝั่งธนบุรีและพัฒนาเครื่องแต่งกายประกอบการเชิดสิงโตในยุคโควิด- 19 มีวัตถุประสงค์ 1) การสืบทอดลวดลายหัวสิงโตฝั่งธนบุรี 2) เครื่องแต่งกายประกอบการเชิดสิงโตฝั่งธนบุรีในยุคโควิด-19 ได้รวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ทบทวนวรรณกรรมแนวคิด และเก็บรวบรวมข้อมูลสังเคราะห์วิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัยพบว่า 1. การสืบทอดลวดลายหัวสิงโตฝั่งธนบุรีของชุมชนตลาดพลู เขตธนบุรี โดยจะปรากฏการแสดงสิงโตตามหลักฐานในรัชกาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชด้วยมีชาวจีนย้ายถิ่นฐานเข้ามาทำนุทำการค้าขายและ ได้นำเอาศิลปะการแสดงสิงโตติดตัวมาด้วย นับแต่นั้นมาการแสดงสิงโตจึงได้สืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน โดยมีอาจารย์วิชัย รอดเกิด ปราชญ์ท้องถิ่นด้านงานหัตถศิลป์ ประณีตศิลป์ ผู้สืบทอดลวดลายหัวสิงโตฝั่งธนบุรีในปัจจุบันมีอยู่ด้วยกันสองรูปแบบหัวสิงโตจักรพรรดิ จะมีลักษณะพิเศษคือ บริเวณอวัยวะบนใบหน้าสิงโตจะมีสัตว์มงคลของจีนปรากฏและ การสืบทอดหัวสิงโตกวนอูจะเป็นหัวสิงโตแบบโบราณอีกรูปแบบหนึ่ง โดยหัวสิงโตกวนอู จะมีลักษณะพิเศษคือ จะมีรูปเทพเจ้าปรากฏอยู่ คือ หรืออาจจะนำเอาสีของตัวละครจากตำนานสามก๊ก มาสร้างสรรค์ลวดลาย 2. การพัฒนาเครื่องแต่งกายประกอบการเชิดสิงโตของคณะสิงโตฝั่งธนบุรี ที่ใช้เป็นต้นแบบในการแสดงสิงโตในยุคโควิด-19 การวิเคราะห์แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบเครื่องแต่งกายประกอบการแสดง ของ "Golden Mean" แนวความคิดในการออกแบบแต่งกายประกอบการเชิดสิงโตของคณะสิงโตฝั่งธนบุรี ที่มุ่งเน้นความสะดวกสบายในการประกอบการแสดงที่เน้นความคล่องตัว ไม่เป็นอุปสรรคในการแสดง มีความทันสมัย การออกแบบตามแนวคิดและทฤษฎี มีความโดดเด่นสะดุดตาอยู่ในเกณฑ์ มีขนาดเหมาะสมอยู่ในเกณฑ์ที่เหมาะสมกับการประกอบการแสดงอย่างเห็นได้ชัดเจนสามารถใช้เป็นต้นแบบในการแสดงสิงโตในยุคโควิด-19 ให้แก่คณะสิงโตในฝั่งธนบุรีได้

คำสำคัญ: การสืบทอดลวดลายหัวสิงโตฝั่งธนบุรี, เครื่องแต่งกายประกอบการเชิดสิงโตในยุคโควิด-19

* Received April 5, 2024; Revised May 22, 2024; Accepted June 13, 2024

Abstract

This research aims to study the inheritance of Thonburi lion head patterns and the development of lion dance costumes in the COVID-19 era. The research objectives are: To study the inheritance of Thonburi lion head patterns To develop lion dance costumes for the Thonburi lion dance troupe in the COVID-19 era The research methodology includes data collection, literature review, data synthesis, and data analysis.

Research Findings **Inheritance of Thonburi Lion Head Patterns** The research found that the inheritance of Thonburi lion head patterns in the Talad Plu community, Thonburi district, can be traced back to the reign of King Taksin the Great. Chinese immigrants brought the art of lion dance with them when they settled and traded in the area. Since then, the lion dance has been passed down to the present day. Mr. Wichai Rotked, a local expert in handicrafts and fine arts, is the current inheritor of Thonburi lion head patterns. There are two main types of lion heads: **Emperor Lion Head**: This type of lion head has a special feature: the facial features of the lion are decorated with auspicious Chinese animals. **Guan Yu Lion Head**: This type of lion head is another type of ancient lion head. It has a special feature: the head of the lion is decorated with the image of a deity, such as Guan Yu, or the colors of the characters from the Romance of the Three Kingdoms are used to create the patterns. **Development of Lion Dance Costumes for the Thonburi Lion Dance Troupe in the COVID-19 Era** The research analyzed the concepts and theories related to costume design for performance, focusing on the "Golden Mean". The design of the lion dance costumes for the Thonburi lion dance troupe focuses on comfort, flexibility, and modernity. The design based on the concepts and theories is outstanding and eye-catching, and the size is appropriate for the performance. The costumes can be used as a prototype for lion dance performances in the COVID-19 era for other lion dance troupes in Thonburi.

Keywords; The knowledge for the lion head making at Thonburi area and props of the lion Dance for the Covid 19 era.

บทนำ

การเชิดสิงโตผั๋งธนบุรีมีความเป็นมายาวนานและมีการสืบทอดศิลปะพลัดลายหัวสิงโต แบบดั้งเดิม สืบมาแต่ครั้งชาวจีนอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานตั้งแต่สมัยอยุธยาและสมัยธนบุรีเรื่อยมาเกิดเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดกันมาในชุมชนผั๋งธนบุรี และเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่โดดเด่น จากการลงพื้นที่พบว่าชุมชนในผั๋งธนบุรีมีทุนทางวัฒนธรรมหลากหลาย ความเข้มแข็งของบุคลากรชุมชนในวัฒนธรรมการเชิดสิงโตยังปรากฏอยู่หนาแน่นสังเกตว่ามีคณะสิงโตอาชีพเป็นจำนวนมากหลายคณะทำการแสดงในงานเทศกาลประเพณีต่าง ๆ กิจกรรมทางวัฒนธรรมและท่องเที่ยว รวมถึงกิจกรรมทางความเชื่อพิธีในศาลเจ้า ซึ่ง การเชิดสิงโตมีอยู่ 3 รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบสิงโตพื้น รูปแบบสิงโตต่อตัว และรูปแบบสิงโตโดดเสาดอกเหมยซึ่งทั้งสามรูปแบบใช้หัวสิงโตที่มีพลัดลายสีสันทันที่แตกต่างกันไปแต่ยังคงยึดความเชื่อของชาวจีนผสมผสานในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน ส่วนสีสันทันและพลัดลายของหัวสิงโตได้สืบทอดความเชื่อเรื่องสัตว์มงคลและโชคลาภตามความเชื่อของแต่ละกลุ่ม ซึ่งชาวจีนที่อพยพมาในผั๋งธนบุรีมี 5 กลุ่ม ด้วยกัน คือ จีนแต้จิ๋ว จีนฮกเกี้ยน จีนกวางตุ้ง จีนไหหลำ จีนแคะ ชาวจีนได้อพยพเข้ามาตั้งอาศัยในประเทศไทยมาเป็นเวลาช้านาน โดยมีหลักฐานที่ปรากฏพบว่าชาวจีนเริ่มเข้ามาในประเทศไทยเพื่อทำการค้าและเพื่อพำนักอาศัยซึ่งตรงกับยุคสมัยกรุงสุโขทัย และเริ่มมีความสัมพันธ์ทางการทูตอย่างเป็นทางการในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้นและตรงกับราชวงศ์หมิงในประเทศจีน (อดุลย์ รัตนมันเกษม, 2557, หน้า 137)

นับตั้งแต่ช่วงกลางสมัยราชวงศ์ชิง ได้มีชาวจีนหลายกลุ่มเป็นจำนวนมากได้อพยพเข้ามา อาทิ กลุ่มจีนฮกเกี้ยน กลุ่มจีนกวางตุ้ง กลุ่มจีนแคะ กลุ่มจีนไหหลำ และกลุ่มจีนแต้จิ๋ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวจีนแต้จิ๋วได้อพยพเข้ามาในสยามในระยะหลังเป็นจำนวนมาก ในภายหลังการอพยพเข้ามามีสาเหตุที่แตกต่างจากชาวจีนกลุ่มแรกๆ อันเนื่องมาจากปัญหาที่เกิดขึ้นในประเทศจีน ณ ขณะนั้น อาทิ ปัญหาทางการเมืองการปกครอง ปัญหาความยากจน ภัยธรรมชาติและปัญหาที่ทำกิน และภัยสงครามทั้งสงครามภายในประเทศและสงครามที่จีนถูมหาอำนาจต่างชาติรุกราน (เดชสิทธิ์ รัชมิงค์พร, 2562 : 14)

จากสถานการณ์โรคระบาดที่ยังคงแพร่ต่อเนื่องนับแต่เกิดวิกฤติปลายปี 2562 จวบจนตลอดปี 2563 และปี 2564 เรื่อยมา คาดว่าจะอยู่ถึงปี 2565 นั้น ผลสถิติการรับวัคซีนพบว่าการฉีดวัคซีนทั่วโลก 3,897 ล้านโดส ใน 201 ประเทศ ทั้งนี้ นับเป็นสถิติสำคัญที่ส่งผลต่อกิจกรรมทางสังคมและเศรษฐกิจที่ได้รับผลกระทบ ประเทศไทย พบว่า ฉีดวัคซีนสะสม 16,099,670 ล้านคน แบ่งเป็นฉีด 2 กลุ่ม ๆ คือ กลุ่มกรุงเทพฯ และปริมณฑล

ถึงแม้ว่ากรุงเทพมหานครจะได้รับการฉีดวัคซีนในกลุ่มแรกทันที แต่ถึงกระนั้นกิจกรรมต่าง ๆ ยังคงหยุดชะงัก และดำเนินไปด้วยความยากลำบาก ส่งผลกระทบทางตรงและทางอ้อมต่อกิจกรรมทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการสืบทอดองค์ความรู้ชุมชน ปราชญ์ชุมชน และแหล่งเรียนรู้ชุมชน ส่งเสริมและพัฒนาองค์ความรู้การสร้างหัวสิงโตผั๋งธนบุรีเพื่อรองรับการดำเนินกิจกรรมให้ต่อเนื่องท่ามกลางโรคระบาดของโควิด-19

ข้อมูลผลสำรวจพฤติกรรม New Normal ของการท่องเที่ยวที่จัดทำโดย McKinsey) ที่ศูนย์วิจัยกลไกไทยประเมินว่าการปรับแผนการเดินทางท่องเที่ยวในประเทศของคนไทยในช่วงเทศกาลสงกรานต์

ระหว่าง 10-18 เมษายน 2564 อาจทำให้ธุรกิจท่องเที่ยวสูญเสียวรายได้มหาศาล คิดเป็นมูลค่าไม่ต่ำกว่า 1.0 หมื่นล้านบาท จากคาดการณ์เดิมเมื่อมีนาคม 2564 ภายใต้ความเสี่ยงการควบคุมการระบาดระลอก 3 น่าจะมีระยะเวลานานกว่ารอบก่อน ๆ เนื่องจากพบผู้ติดเชื้อสูงและการแพร่เชื้อที่เร็วกว่าเดิม ซึ่งกระทบดังกล่าวจะทำให้เศรษฐกิจชุมชนเมืองอย่างชุมชนฝั่งธนบุรีที่มีทุนทางวัฒนธรรมสูง และใช้ต้นทุนที่มีเพื่อสร้างรายได้จากการท่องเที่ยว ซึ่งรายได้ตลาดไทยท่องเที่ยวไทยที่มีมูลค่าประมาณ 1.37 แสนล้านบาท คิดเป็นรายได้ท่องเที่ยวที่หายไปเป็นมูลค่ากว่า 1.30 แสนล้านบาท เทียบกับคาดการณ์เดิม ณ มกราคม 2564 ในขณะเดียวกัน หน่วยงานรัฐทุกภาคส่วนได้ร่วมมือควบคุมการระบาดเพื่อลดผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อระบบเศรษฐกิจท่องเที่ยวในระยะยาวและสร้างความเชื่อมั่นด้วยวัคซีน ชุมชนตลาดพลู เขตธนบุรี มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมที่เด่นชัดในด้านต่าง ๆ เช่น ความเชื่อ สถาปัตยกรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และการละเล่นเนื่องจากการกระจุกตัวของกลุ่มคนจีนที่อพยพเข้ามาในอดีตกว่า 5 กลุ่ม ยังสะท้อนเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมเฉพาะพื้นที่ได้เป็นอย่างดี “สิงโต” นับเป็นหนึ่งในการละเล่นท้องถิ่นที่ปรากฏอยู่ในชุมชนตลาดพลู และชุมชนไทยจีนเป็นส่วนใหญ่ ด้วยจำนวนคณะสิงโตอาชีพฝั่งธนบุรีมีมากกว่า 19 คณะ ซึ่ง นับว่าเป็นจุดแข็งของชุมชนฝั่งธนบุรีสามารถนำมาใช้เป็นจุดดึงดูดด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของกรุงเทพมหานคร จนสร้างรายได้ให้กับเศรษฐกิจท่องเที่ยวชุมชนอย่างต่อเนื่อง สถานการณ์โควิด-19 ส่งผลให้กิจกรรมการเชิดสิงโตหยุดชะงักไป 3 ปี ทำให้องค์ความรู้การสร้างหัวสิงโตสำหรับใช้ในการเชิดสิงโตขาดความต่อเนื่องและค่อย ๆ สูญหายไป ด้วยปราชญ์ชุมชนที่มีความเชี่ยวชาญเป็นผู้สืบทอดการสร้างหัวสิงโตฝั่งธนบุรีเก่าแก่เหลือเพียง 2 ท่าน ค่อยข้างมีอายุมากและยังขาดผู้สืบทอด อีกทั้งเยาวชนคนรุ่นหลังในชุมชนไม่ให้ความสนใจเท่าที่ควร เหตุที่ต้องใช้เวลา สมาธิ ความอดทนสูงในการสร้างสรรค์ในแต่ละหัว ประกอบกับสถานการณ์โควิดทำให้กิจกรรมการเชิดสิงโตไม่ต่อเนื่อง องค์ความรู้การสร้างหัวสิงโตสำหรับการเชิดสิงโตฝั่งธนบุรี จึงประสบปัญหาในหลายมิติดังที่กล่าวมาข้างต้นการวิจัยการสืบทอดลวดลายหัวสิงโตฝั่งธนบุรีและพัฒนาเครื่องแต่งกายประกอบการเชิดสิงโตในยุคโควิด-19 นี้ เป็นการวิจัยเพื่อศึกษารวบรวมและแก้ไขปัญหาที่เกิดจากผลกระทบโควิด-19 และยกระดับองค์ความรู้ชุมชน ปราชญ์ชุมชน และบุคลากรชุมชนให้เป็นที่ยอมรับในวงวิชาการ การเชิดสิงโตฝั่งธนบุรีเป็นกิจกรรมชุมชนที่สำคัญ เชื่อมโยงความสัมพันธ์ของผู้คนในทุกวัยเข้าด้วยกันอย่างกลมกลืน การส่งเสริมองค์ความรู้การสืบทอดลวดลายและสร้างผลงานวิชาการด้านงานศิลป์ในการพัฒนาเครื่องแต่งกายประกอบการเชิดสิงโตในยุคโควิด-19 คาดจะทำให้คณะสิงโตฝั่งธนบุรีสามารถดำเนินกิจกรรมการแสดงในบริบทใหม่ได้เป็นอย่างดีชุมชนและคณะสิงโตสามารถพึ่งพาตนเองในสถานการณ์ปัจจุบันและในปรากฏการณ์อื่น ๆ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ทั้งยังเป็นการต่อยอดองค์ความรู้เดิมเพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรมทางการแสดงผ่านเครื่องแต่งกายและอุปกรณ์ประกอบการเชิดสิงโตในรูปแบบใหม่ใช้เป็นต้นแบบในการแสดงให้กับคณะสิงโตอื่นเกิดชุมชนเข้มแข็งและยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการสืบทอดลวดลายหัวสิงโตฝั่งธนบุรีของชุมชนตลาดพลู เขตธนบุรี
2. เพื่อพัฒนาเครื่องแต่งกายประกอบการเชิดสิงโตของคณะสิงโตฝั่งธนบุรี ที่ใช้เป็นต้นแบบในการแสดงสิงโตในยุคโควิด-19

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล คณะผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลมีขั้นตอน ดังนี้
 - 1) การเก็บรวบรวมข้อมูล คณะผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้
 - เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ลงพื้นที่ศึกษาข้อมูลชุมชนกับผู้นำชุมชน
 - เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบเดี่ยวจากปราชญ์ชุมชน ผู้ทรงคุณวุฒิด้านศิลปะ (งานหัตถศิลป์ ประณีตศิลป์) เกี่ยวกับการสืบทอดลวดลายหัวสิงโตฝั่งธนบุรี และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมจากปราชญ์ชุมชน ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการออกแบบเสื้อผ้า-เครื่องแต่งกายสำหรับการแสดงหัวหน้าคณะสิงโตฝั่งธนบุรี และนักแสดงสิงโต เกี่ยวกับการพัฒนาเครื่องแต่งกายประกอบการเชิดสิงโตของคณะสิงโตฝั่งธนบุรีในยุคโควิด-19 โดยคณะผู้วิจัยทำการบันทึกด้วยตนเอง
 2. การวิเคราะห์ และตรวจสอบข้อมูล ในการวิเคราะห์ข้อมูล คณะผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้
 - วิเคราะห์ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์แบบเดี่ยวประเด็นการสืบทอดลวดลายหัวสิงโตฝั่งธนบุรี
 - วิเคราะห์ข้อมูลของแบบสังเกตแบบมีส่วนร่วมเรื่องการพัฒนาเครื่องแต่งกายประกอบ การเชิดสิงโตของคณะสิงโตฝั่งธนบุรีในยุคโควิด-19
3. ขั้นสรุป คณะผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปแบบเอกสาร รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ และต้นแบบเครื่องแต่งกายประกอบการเชิดสิงโตของคณะสิงโตฝั่งธนบุรีในยุคโควิด-19 จำนวน 4 ชุด ได้แก่ เสื้อ กางเกงผ้าคาดเอว หน้ากาก มอบให้กับคณะสิงโตฝั่งธนบุรี

สรุปผลการวิจัย

1. การสืบทอดลวดลายหัวสิงโตฝั่งธนบุรีของชุมชนตลาดพลู เขตธนบุรี

การสืบทอดลวดลายหัวสิงโตฝั่งธนบุรีของชุมชนตลาดพลู เขตธนบุรี โดยจะปรากฏการแสดงสิงโตตามหลักฐานในรัชกาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชด้วยมีชาวจีนย้ายถิ่นฐานเข้ามาพำนักทำการค้าขายและได้นำเอาศิลปะการแสดงสิงโตติดตัวมาด้วย ซึ่งเชื่อว่าผู้ใดได้ชมการเชิดสิงโตจะมีโชคลาภเจริญรุ่งเรืองและเป็นสิริมงคล นับแต่นั้นมาการแสดงสิงโตจึงได้สืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน

อาจารย์วิชัย รอดเกิด หรือ อาจารย์โจ อายุ 75 ปี ช่างฝีมือทำหัวสิงโตประสบการณ์ 5 ทศวรรษ อาจารย์โจเติบโตท่ามกลางดงสิงโตตลาดพลู ก่อนรื้อฟื้นความชอบสมัย 10 ขวบมาผนวก กับทักษะงานฝีมือที่อาศัยครูพักลักจำ โดยเริ่มเรียนรู้จากการไปรับชมการเชิดสิงโตและสังเกตเห็นว่าหัวสิงโตชุมชนตลาดพลูในบริเวณที่ตนอาศัยอยู่ มีความสวยงามและได้จดจำทำให้เกิดแรงบันดาลใจ ในการเริ่มหาอุปกรณ์ใกล้ตัว เช่น ไม้

ไผ่ กระดาษเหลือใช้ ซึ่งเริ่มต้นจากการหัดผูกด้วยสายสิญจน์ที่มีลักษณะเป็นม้วนตัดเป็นท่อนๆและนำมาพันโครงเพื่อยึดติดด้วยแปรงเปียกที่ทำเอง จากนั้นได้ใช้กระดาษ ที่เรียกว่ากระดาษว่าวที่หาได้ง่ายตามท้องตลาดในส่วนของขนและเครื่องประดับตกแต่งยังหาไม่ได้เนื่องจากใน สมัยนั้นยังไม่มีใครสอนทำเป็นอาชีพ อาศัยการยืมดูจากคนที่เขาทำเป็นและครูพักลักจำ ที่สำคัญอาจารย์โจ ได้สังเกตว่าหัวสิงโตของไทยไม่เหมือนกับหัวสิงโตเมืองนอกเนื่องจากในอดีตงานของช่างไทยยังขาดความละเอียด จึงทำให้อาจารย์โจมีแนวทางในการออกแบบประยุกต์ให้เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวคือความละเอียดปราณีต มีอยู่ด้วยกันสองรูปแบบคือ หัวสิงโตจักรพรรดิ และ หัวกวนอู

ภาพที่ 1 รูปภาพหน้าสิงโตจักรพรรดิ

ที่มา : รณกฤต เพชรเกลี้ยง

1.1 การสืบทอดลวดลายรูปแบบหัวสิงโตจักรพรรดิ

การสืบทอดหัวสิงโตจักรพรรดิ จะเป็นหัวสิงโตแบบโบราณซึ่งในปัจจุบันจะมีอาจารย์โจเพียงท่านเดียวที่ยังคงสืบทอดการทำแบบโบราณอยู่ ผู้ที่สนใจจะนิยมสั่งทำเพื่อการอนุรักษ์และเป็นของสะสมและยังมีส่วนที่สั่งเพื่อใช้ในการถวายองค์เทพเจ้าจีน โดยหัวสิงโตจักรพรรดิ จะมีลักษณะพิเศษคือ หัวสิงโตทรงหน้ายักษ์ มี โหนก สองลอน เขาจะเป็นรูปนกหรือหงส์ คิ้วมีลักษณะหางปลา หรือบริเวณอวัยวะบนใบหน้าสิงโตจะมีสัตว์มงคลต่างๆของจีนปรากฏอยู่สำหรับโหนกสีจะนิยมใช้โหนกสีที่หลากหลายผสมผสานระหว่างสีวรรณะร้อนและสีวรรณะเย็นได้อย่างลงตัว ความพิเศษของการใช้สีของอาจารย์โจจะใช้สีโปสเตอร์คุณภาพดี และใช้กรรมวิธีผสมสีเองจนใกล้เคียงสีที่ต้องการ ในส่วนลวดลายที่แต้มบนผ้าขาว เป็นลายที่อาจารย์โจออกแบบตามลำหยาแรงบันดาลใจตามศาลเจ้าในพื้นที่ฝั่งธนบุรีโดยจะสังเกตลายที่ชอบเลือกสัตว์มงคลของจีนอย่างมังกรและสิงโตตัวถูกใจ และนำมาออกแบบประยุกต์ใหม่ด้วยตนเองแต่ก็ยังไม่มีลวดลายตายตัวว่า โจ ตลาดพลู ไว้ด้วย สำหรับลักษณะสิงโตจักรพรรดิจะมีรายละเอียดดังนี้

ความพิเศษของหัวจักรพรรดิจะยกขบวนสัตว์มงคลของชาวจีน มาล้อมรอบหัวสิงโต โดยจะประกอบด้วย มังกร ปลามังกร หงส์ ผีเสื้อ และค่างขาว ส่วนเครื่องหน้าก็สำคัญ ต้องมีเขา ตาต้องฉีกเหมือนตาเหยี่ยว จมูกต้องใหญ่เปรียบดังจมูกมังกร หน้าผากกว้างนับว่าโหงวเฮ้งดี แก้มใหญ่แทนความอุดมสมบูรณ์ บ้างก็เรียกรวมกันว่าหน้ายักษ์ สีทองลายดำ เน้นเล่นคู่สัตว์มงคลที่ใช้ประกอบในส่วนต่างๆ บนใบหน้าสิงโตนั้นจะต้องอาศัยการทำอย่างปราณีตยิ่งหากมีขนาดเล็กเท่าไหน ขั้นตอนในการทำก็จะยากลำบากเนื่องจากต้อง

อาศัยการมัดไม้ไผ่ให้เกิดขึ้นตามรูปทรงของสัตว์นั้นๆ ทำให้ใช้ระยะเวลาในการสร้างหัวสิงโตยาวนานหลายเดือน โดยจะเชื่อว่า หงส์ สัญลักษณ์ของความสุข ความสง่างามและความเจริญ ระดับรูปหงส์ไวย่อมแสดงถึงความร่ำรวยและความเจริญของธุรกิจ ผีเสื้อ เชื่อว่าผีเสื้อเป็นตัวแทนของความมั่งมีศรีสุขและช่วยให้สมหวังในสิ่งที่ปรารถนา มังกร ถือว่าเป็นสัตว์สำคัญที่สุดของชาวจีนและเป็นสัตว์เทพที่ศักดิ์สิทธิ์ สามารถเหาะเหินเดินอากาศและแหวน้ำดำดินได้ มังกรจึงเหมาะมากสำหรับการส่งเสริมธุรกิจการค้า ให้รุ่งเรืองโดยเฉพาะสำนักงานหรือร้านค้า ช่วยเรียกโชคลาภให้มาเยือน ค้างคาว เป็นสัญลักษณ์ ของผู้ทรงอำนาจ กล่าวหาญและแข็งแกร่งสมเป็นผู้นำ ใช้เพื่อเสริมบารมี และยังเป็นรูปเสริมดวงการเงิน ปลามังกรถือเป็นสัตว์มงคล เป็นสัญลักษณ์

1.2 การสืบทอดลวดลายรูปแบบหัวสิงโตกวนอู การสืบทอดหัวสิงโตกวนอูจะเป็นหัวสิงโตแบบโบราณอีกรูปแบบหนึ่ง ซึ่งในปัจจุบัน จะมีการสืบทอดน้อยลงไปเนื่องจากการนำเข้าหัวสิงโตจากประเทศจีนมีการสั่งซื้อได้ง่ายผ่านแอปพลิเคชัน ที่สะดวกและรวดเร็ว ทำคณะสิงโตในปัจจุบันมีตัวเลือกมากขึ้นและได้รับความนิยมหัวสิงโตจากประเทศจีนเป็นอย่างมาก ทำให้หัวสิงโตรูปแบบกวนอูไม่ค่อยปรากฏให้เห็นอย่างแพร่หลายมากนัก อย่างไรก็ตามที่ยังคงมี อาจารย์วิชัย รอดเกิด เป็นผู้อนุรักษ์สืบทอดลวดลายหัวสิงโตรูปแบบกวนอูอยู่ในปัจจุบัน โดยจะได้รับความนิยมจากผู้สนใจเพื่อการอนุรักษ์และเป็นของสะสม และการสั่งทำเพื่อใช้ในการถวายองค์เทพเจ้าจีน โดยหัวสิงโตกวนอู จะมีลักษณะพิเศษคือ หัวสิงโตทรงหน้ายักษ์ มีโหนก สองลอน เขาจะเป็นรูปนกหรือหงส์ คิ้วมีลักษณะหางปลา หรือบริเวณอวัยวะบนใบหน้าสิงโตจะมีสัตว์มงคลต่างๆ ของจีนปรากฏอยู่เช่นเดียวกับหัวสิงโตจักรพรรดิแต่จะมีข้อสังเกตที่เห็นได้ชัดคือ จะมีรูปเทพเจ้าปรากฏอยู่ คือหัวไฉ่ซิงเอี้ย หรืออาจจะโดยนำสีของตัวละครจากตำนานสามก๊ก ที่ถ่ายทอดเชื้อสายฮ่องเต้ชาวยุ่ยนั่นคือ เล่าปี่ พร้อมด้วยน้องร่วมสาบานอีกสองคน คือกวนอูและเตียวหุย แต่อาจจะยังมีอีกสามขุนพล ที่อยู่ในห้าทหารเสือของเล่าปี่ ร่วมเข้ามา คือฮองตง จูล่ง ม้าเฉียว รวมกันเป็นทั้งหมดหกสี หรืออาจจะมียุทธศาสตร์ความเชื่อที่เพิ่มลิโป้ ขงเบ้ง โจโฉ ไปด้วย เพราะสิงโตที่เป็นตัวแทนนี้ต่างมีบุคลิก การใช้งาน และรูปร่าง แตกต่างกันไป โดยการใช้โทนสีสันทันที่ไม่ฉูดฉาดหลากหลายเหมือนหัวสิงโตจักรพรรดิ เช่น สีดำ สีขาว สีทอง มีการใช้สีที่คุมโทนอย่างลงตัว ความพิเศษของการใช้สีของอาจารย์วิชัย รอดเกิดใช้นั้น จะใช้สีโปสเตอร์คุณภาพดี และใช้กรรมวิธีผสมสีเองจนใกล้เคียงที่ต้องการ ในส่วนลวดลายที่แต้มบนผ้าขาว เป็นลายที่อาจารย์วิชัย รอดเกิดได้แรงบันดาลใจตามศาลเจ้าในพื้นที่ฝั่งธนบุรี โดยจะสังเกตลายที่ขอบเลือกเทพเจ้ากวนอูที่สวยงามและมีพลังอำนาจให้นำมาออกแบบประยุกต์ใหม่ด้วยตนเองแต่ก็ยังไม่มีมีการสลักลายเช่นคำว่า โจ ตลาดพลู ไว้ด้วย สำหรับลักษณะสิงโตกวนอูจะมีรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 2 รูปภาพสิงโตกวนอู

ที่มา : รณกฤต เพชรเกลี้ยง, 2566.

สรุปได้ว่า การสืบทอดลวดลายหัวสิงโตฝั่งธนบุรีของชุมชนตลาดพลู เขตธนบุรีโดยจะปรากฏการแสดงสิงโตตามหลักฐานในรัชกาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชด้วยมีชาวจีนย้ายถิ่นฐานเข้ามาพำนักทำการค้าขายและ ได้นำเอาศิลปะการแสดงสิงโตติดตัวมาด้วย นับแต่นั้นมาการแสดงสิงโตจึงได้สืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน โดยมีอาจารย์วิชัย รอดเกิด หรือ อาจารย์โจ ตลาดพลู ปราชญ์ท้องถิ่นด้านงานหัตถศิลป์ ประณีตศิลป์ ผู้สืบทอดลวดลายหัวสิงโตฝั่งธนบุรีในปัจจุบัน ช่างฝีมือทำหัวสิงโตประสบการณ์ 5 ทศวรรษ งานฝีมือที่อาศัยครูพักลักจำทำให้อาจารย์โจมีแนวทางในการออกแบบประยุกต์ให้เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวคือความละเอียดปราณีต มีอยู่ด้วยกันสองรูปแบบคือ 1. หัวสิงโตจักรพรรดิ และ 2. หัวกวนอู การสืบทอดหัวสิงโตจักรพรรดิโดยหัวสิงโตจักรพรรดิ จะมีลักษณะพิเศษคือ หัวสิงโตทรงหน้ายักษ์ มีโหนก สองลอน เขาจะเป็นรูปนกหรือหงส์ คิ้วมีลักษณะหางปลา หรือบริเวณอวัยวะบนใบหน้าสิงโตจะมีสัตว์มงคลต่างๆของจีนปรากฏอยู่สำหรับโขนสีจะนิยมใช้โขนสีที่หลากหลายผสมผสานระหว่างสีวรรณะร้อนและสีวรรณะเย็นได้อย่างลงตัว โดยหาแรงบันดาลใจลวดลายโขนสีตามศาลเจ้าในพื้นที่ฝั่งธนบุรี การสืบทอดหัวสิงโตกวนอูจะเป็นหัวสิงโตแบบโบราณอีกรูปแบบหนึ่ง โดยหัวสิงโตกวนอู จะมีลักษณะพิเศษคือ หัวสิงโตทรงหน้ายักษ์ มีโหนก สองลอน เขาจะเป็นรูปนกหรือหงส์ คิ้วมีลักษณะหางปลา หรือบริเวณอวัยวะบนใบหน้าสิงโตจะมีสัตว์มงคลต่างๆของจีนปรากฏอยู่เช่นเดียวกับหัวสิงโตจักรพรรดิแต่จะมีข้อสังเกตที่เห็นได้ชัดคือ จะมีรูปเทพเจ้าปรากฏอยู่ คือ หัวไฉ่ซิงเอี้ย หรืออาจจะโดยนำสีของตัวละครจากตำนานสามก๊ก ที่ถ่ายทอดเชื้อสายฮ่องเต้ชาฮั่น คือ เล่าปี่ กวนอู เตียวหุย ฮองตง จูล่ง ม้าเฉียว ลิโป้ ขงเบ้ง โจโฉ จะเห็นได้ว่าลักษณะของลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ของสิงโตชุมชนตลาดพลูในอดีตจนถึงปัจจุบันยังคงเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวนั้นคือ หัวสิงโตจักรพรรดิและหัวสิงโตกวนอู ซึ่งเป็นการสืบทอดองค์ความรู้ที่ส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่นมีทั้งนำไปใช้งานเพื่อนำไปเก็บสะสมไว้ แต่สำหรับงานการสร้างหัวสิงโตของอาจารย์วิชัย รอดเกิด จะไม่นิยมนำไปใช้จัดแสดงเนื่องจากลวดลายที่วิจิตร ประณีตไม่เหมาะสมแก่การนำไปจัดแสดงแต่นำไปใช้เพื่อเป็นการอนุรักษ์หัวสิงโตโบราณรูปแบบหัวสิงโตชุมชนตลาดพลูให้คงอยู่ต่อไป

2. การพัฒนาเครื่องแต่งกายประกอบการเชิดสิงโตของคณะสิงโตฝั่งธนบุรี ที่ใช้เป็นต้นแบบในการแสดงสิงโตในยุคโควิด-19 ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล คณะผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการแบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบเครื่องแต่งกายประกอบการแสดง มีรายละเอียดดังนี้

ประเด็นที่หนึ่ง การวิเคราะห์แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบเครื่องแต่งกายประกอบการแสดง แนวคิดและทฤษฎีการออกแบบเครื่องแต่งกายโดยใช้หลักเบื้องต้นของ "Golden Mean" ในการศึกษาการออกแบบเสื้อผ้าของของ โกล์เด็น มิน (Golden Mesn) จะออกแบบเครื่องแต่งกายประกอบการแสดงแบบอัตราส่วน 5:5 ที่เป็นสัดส่วนที่ชาวกรีกโบราณตั้งขึ้นและได้รับความนิยมยอมรับกันว่าเป็นสัดส่วนที่สวยงาม การออกแบบ 5:5 นั้นเป็นการแบ่งเครื่องแต่งกายชุดนั้นออกเป็น 2 ส่วน โดยจะมีส่วนที่เป็นเสื้อนั้นเป็นอัตรา 5 และส่วนที่เป็นกางเกงนั้นใช้อัตราส่วน 5 ทั้งสองส่วนนี้เมื่อนำมาประกอบจะเป็นสองส่วนคือส่วนบนและส่วนล่าง หรืออาจจะมีการแบ่งส่วนให้ชัดเจนมักจะนิยมในการใช้เข็มขัดคาด (Half Bel) เพื่อช่วยในการอำพราง การออกแบบเครื่องแต่งกายนั้น

กล่าวโดยสรุป การออกแบบเครื่องแต่งกายประกอบการแสดงสิ่งใดนั้น จำเป็นที่จะต้องอาศัยความสมดุลและเป็นเอกภาพเดียวกัน รวมไปถึงจุดเด่นและน้ำหนักของสีที่ เนื่องจากต้องอาศัย ความเหมือนและพร้อมเพรียงกันขณะทำการแสดงต้องไปในทิศทางเดียวกัน อีกทั้งเครื่องแต่งกาย ต้องเหมาะสมไม่เป็นอุปสรรคต่อการแสดง ทะมัดทะแมง รัดรูปเห็นสรีระของผู้สวมใส่ได้อย่างชัดเจน การใช้ผ้ามาพันหรือห่อหุ้มผ้าลงบนหุ่น ซึ่งวิธีการนี้จะเป็นการเน้นหุ่น หรือทำให้รูปทรงของหุ่นผู้ใส่เปลี่ยนแปลงไปทางสายตาและดูแข็งแรงขึ้นขณะทำการแสดง

ตอนที่ 2 การพัฒนารูปแบบเครื่องแต่งกายที่ใช้เป็นต้นแบบในการแสดงสิ่งใดในยุคโควิด-19
การพัฒนาเครื่องแต่งกายประกอบการแสดงสิ่งใดของคณะสิ่งใดฝั่งธนบุรี ที่ใช้เป็นต้นแบบในการแสดงสิ่งใดในยุคโควิด-19 จากการศึกษาข้อมูล เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการสร้างเครื่องมือ (แบบสัมภาษณ์) นำมาสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาเครื่องแต่งกายประกอบการแสดงสิ่งใดของคณะสิ่งใดฝั่งธนบุรี ที่ใช้เป็นต้นแบบในการแสดงสิ่งใดในยุคโควิด-19 โดยมีขั้นตอนการนำเสนอความคิดแบบร่างต่างๆ จนพัฒนาถึงการออกแบบที่สมบูรณ์ต่อผู้เชี่ยวชาญ ประกอบด้วย คุณวรัตน์นท์ เพชรน้ำเอก (ผู้ผลิตและออกแบบเสื้อผ้า-เครื่องแต่งกายสำหรับการแสดงสิ่งใด) อาจารย์วิชัย รอดเกิด (ปราชญ์ท้องถิ่น งานหัตถศิลป์ ประณีตศิลป์) และนายสุทธิพงศ์ มีสุขสม(ผู้แทนคณะหลงเทียนไทยแลนด์ ชุมชนตลาดพลู ฝั่งธนบุรี)

ในการนำเสนอแนวความคิด (Concept) ผู้วิจัยนำเสนอแนวความคิดในการออกแบบเครื่องแต่งกายประกอบการแสดงสิ่งใดของคณะสิ่งใดฝั่งธนบุรี ที่มุ่งเน้นความสะดวกสบายในการประกอบการแสดงที่เน้นความคล่องตัว ไม่เป็นอุปสรรคในการแสดง มีความทันสมัยแต่ยังบ่งบอกถึงการอนุรักษ์และรักษาความเป็นเอกลักษณ์ของลวดลายสิ่งใดฝั่งธนบุรีเอาไว้ได้อย่างกลมกลืน ซึ่งผู้วิจัยได้นำแนวความคิดในการออกแบบตามแนวทฤษฎีการออกแบบของ โกล์เด็น มิน (Golden Mean) ความสมดุลที่ปกติ (Symmetrical balance) โดยนำมาออกแบบเป็นสองลักษณะดังนี้

ภาพที่ 3 รูปภาพแบบร่างที่ 1 และ แบบที่ 2

ที่มา : รณกฤต เพชรเกลี้ยง, 2566.

- แนวทางการออกแบบที่ 1

แนวทางการออกแบบ เป็นเครื่องแต่งกายที่เน้นความทะมัดทะแมง ตัวเสื้อรัดรูปเพื่อให้เห็นสตรีระของผู้แสดงอย่างชัดเจน เน้นโทนสีวรรณะร้อนมากกว่าสีวรรณะเย็นเพื่อให้สอดคล้องกับลวดลายหัวสิงโตจักรพรรดิ และลดทอนลายละเอียดของลวดลาย โดยเน้นสัญลักษณ์ของลวดลายหัวสิงโตมาบางส่วนให้มีความทันสมัยและเรียบง่าย

- แนวทางการออกแบบที่ 2

แนวทางการออกแบบ เป็นเครื่องแต่งกายที่เน้นความทะมัดทะแมง ตัวเสื้อรัดรูปเพื่อให้เห็นสตรีระของผู้แสดงอย่างชัดเจน เน้นโทนสีวรรณะเย็นซึ่งเป็นโทนสีที่ปรากฏให้เห็นเป็นส่วนใหญ่และเพื่อให้สอดคล้องกับลวดลายหัวสิงโตกวนอู แต่หยิบยกแค่สัญลักษณ์ของสัตว์มงคลของจีน เช่น ลายเกล็ดปลามังกร ลายหางมังกร เป็นต้น

ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการออกแบบที่ 1 เป็นการออกแบบที่สื่อถึงความเป็นอัตลักษณ์ที่แสดงถึงลวดลายสิงโตผั้ธรรบุรี ที่สามารถนำมาประยุกต์และพัฒนาตามความต้องการของผู้ว่าจ้าง และมีความร่วมสมัย และยังคงคุณค่าของลวดลายความดั้งเดิม และมีเอกลักษณ์ของชุมชนตลาดพลู นำมาสู่ การพัฒนาแบบร่างและขึ้นรูปทรงของเครื่องแต่งกายในลำดับต่อไป

การพัฒนาแบบร่างที่ 1 ในการออกแบบชุดแต่งกายพัฒนาเครื่องแต่งกายประกอบการเชิดสิงโตของคณะสิงโตผั้ธรรบุรี เพื่อใช้เป็นต้นแบบในการแสดงสิงโตในยุคโควิด- 19 นี้ พบว่า การออกแบบโดยใช้มาตราส่วน 5:5 ของโกล์เด็น มิน โดยให้ ท่อนบนคือส่วนอัตรา 5 ส่วนอัตรา 5 เป็นการท่อนล่างส่วนของ

กางเกง และใช้หลักการออกแบบ ในส่วนของความสมดุลในการออกแบบเสื้อผ้าเข้ามาเป็นส่วนในการออกแบบให้เกิดความน่าสนใจของการเน้นลวดลายให้เกิดความทันสมัย ผู้วิจัยได้ใช้ความสมดุลที่ปกติ (Symmetrical balance) มาเป็นตัวออกแบบเพราะการ ในการออกแบบสมดุลปกตินี้จะให้ความน่าสนใจดึงดูดสายตาในการมองได้ดี คูณน้ำหนักเท่ากัน คณะผู้วิจัยจึงให้ส่วนบนเป็นเสื้อแขนยาวเพื่อดึงดูดความสนใจและให้มีพื้นที่จะนำเสนอลวดลายและสรีระของผู้สวมใส่ เป็นแรงดึงดูดสายตาได้ดี ตรงกลางของตัวเสื้อ ยังนำเสนอลายสัญลักษณ์ของหัวสิงโตฝั่งธนบุรี ที่ออกแบบให้ทันสมัย ส่วนล่าง เป็นการออกแบบกางเกงขาวยาวเก็บปลายขา เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการแสดง เน้นให้เป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของคณะสิงโตฝั่งธนบุรี สำหรับโทนสีเลือกใช้สีวรรณะร้อน เช่น สีส้ม สีแดง สีแสด สีเหลือง และยังช่วยให้สอดคล้องกับลายของหัวสิงโตสีเหลืองที่เลือกนำมาเป็นลวดลายหลักบนเครื่องแต่งกายอีกด้วย

ขั้นตอนการผลิต ได้เลือกใช้เทคนิคใช้วิธีการพิมพ์ผ้าดิจิตอลที่เป็นนิยมในการพิมพ์ลายผ้าในปัจจุบัน โดยเครื่องพิมพ์ลายผ้านี้ จะมีลักษณะตัวเครื่องและการทำงานที่เหมือนกับเครื่องปริ้นเตอร์หรือเครื่องพิมพ์กระดาษ ที่มีการใช้หมึก สีพิมพ์ลวดลายลงไปในผ้าพร้อมกันในครั้งเดียว ซึ่งวิธีการพิมพ์ผ้าแบบดิจิตอลมีทั้งหมด 2 วิธีด้วยกัน แต่วิธีการพิมพ์ลายผ้าแบบดิจิตอลที่ เหมาะกับการพิมพ์ผ้าที่มีความยืดหยุ่นได้ดี คือ วิธีการพิมพ์ที่เรียกว่า Direct To Garment (DTG) ซึ่งเป็นการพิมพ์ลวดลายลงไปในเนื้อผ้าตรง ๆ เหมือนการพิมพ์ลวดลายลงบนกระดาษ ซึ่งการพิมพ์ลายผ้าด้วยวิธีการนี้ จะไม่ต้องมีการทำบล็อกหลาย ๆ สี ไม่ต้องสกรีนผ้าหลายครั้ง และลวดลายที่ได้จะมีความคมชัด รายละเอียดของลวดลายที่พิมพ์ลงบนผ้าฝ้ายก็จะเหมือนกับลวดลายต้นฉบับ 100 เปอร์เซ็นต์

ตอนที่ 3 การประเมินด้านการออกแบบเครื่องแต่งกายประกอบการเชิดสิงโตของคณะสิงโตฝั่งธนบุรีที่ใช้เป็นต้นแบบในการแสดงสิงโตในยุคโควิด-19

รูปแบบในการออกแบบเครื่องแต่งกายประกอบการเชิดสิงโตของคณะสิงโตฝั่งธนบุรีนำไปสู่ต้นแบบในการแสดงสิงโตในยุคโควิด-19 จากการพัฒนาจากแบบร่างกลุ่มตัวอย่างที่ได้ทำ การออกแบบตามแนวคิดและทฤษฎีตามที่กำหนดไว้ สามารถสรุปเป็นประเด็นได้ดังนี้ด้านการออกแบบ มีความโดดเด่นสะดุดตาอยู่ในเกณฑ์ดี ความโดดเด่นจากการออกแบบที่ใช้ความสมดุลปกติสร้างความเป็นเอกลักษณ์และเป็นเอกภาพในการออกแบบ การใช้จังหวะของลวดลายหัวสิงโตฝั่งธนบุรี หรือ หัวสิงโตจักรพรรดิ ทำให้ดูเหมาะสมและมีลวดลายที่ไม่มากจนเกินไป ไม่ดึงดูดสายตาทำให้หัวสิงโตขาดความโดดเด่น มีขนาดเหมาะสมอยู่ในเกณฑ์ดีเหมาะสมกับการประกอบการแสดง ด้านเอกลักษณ์และความเป็นวัฒนธรรมที่สะท้อนถึงความเป็นหัวสิงโตฝั่งธนบุรีอย่างเห็นได้ชัดเจน มีการคาดเสวด้วยผ้าสีเหลืองเพื่อให้มีการแบ่งสัดส่วนของร่างกายส่วนบนและร่างกายส่วนล่างได้อย่างชัดเจน ชุดท่อนบนมีการใช้สัญลักษณ์ของหัวสิงโต บ่งบอกถึงการเป็นกลุ่มชาติพันธุ์จีนฝั่งธนบุรีได้เป็นอย่างดี ผ่านโนที่เลือกใช้นั้นที่สามารถมีความยืดหยุ่นซักได้ง่าย ระบายอากาศได้เป็นอย่างดี สีไม่ตก สามารถสวมใส่ได้บ่อยครั้งตามโอกาสของการแสดง และยังมีความคล่องตัวเหมาะสมกับสภาพอากาศ และสามารถสวมใส่ในชีวิตประจำวันหรือดัดแปลงการสวมใส่ได้หลากหลายโอกาส สามารถใช้เป็นต้นแบบในการแสดงสิงโตในยุคโควิด-19 ให้แก่คณะสิงโตในฝั่งธนบุรีได้

ภาพที่ 4 ต้นแบบเครื่องแต่งกายสิงโตในยุคโควิด-19

ที่มา รณกฤต เพชรเกลี้ยง, 2566.

สรุปว่าการพัฒนาเครื่องแต่งกายประกอบการเชิดสิงโตของคณะสิงโตผ่องธนาบุรี ที่ใช้เป็นต้นแบบในการแสดงสิงโตในยุคโควิด-19 ได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการแบ่งเป็น 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 การวิเคราะห์แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบเครื่องแต่งกายประกอบการแสดง ตอนที่ 2 การพัฒนารูปแบบเครื่องแต่งกายที่ใช้เป็นต้นแบบในการแสดงสิงโตในยุคโควิด-19 ตอนที่ 3 การประเมินด้านการออกแบบเครื่องแต่งกายประกอบการเชิดสิงโตของคณะสิงโตผ่องธนาบุรีที่ใช้เป็นต้นแบบในการแสดงสิงโตในยุคโควิด-19 การวิเคราะห์แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบเครื่องแต่งกายประกอบการแสดง แนวคิดและทฤษฎีการออกแบบเครื่องแต่งกายโดยใช้หลักเบื้องต้นของ "Golden Mean" กล่าวโดยสรุปการออกแบบเครื่องแต่งกายประกอบการแสดงสิงโตนั้น จำเป็นที่จะต้องอาศัยความสมดุลและเป็นเอกภาพเดียวกัน รวมไปถึงถึงจุดเด่นและน้ำหนักของสีที่ เนื่องจากต้องอาศัย ความเหมือนและพร้อมเพรียงกันขณะทำการแสดงต้องไปในทิศทางเดียวกัน อีกทั้งเครื่องแต่งกาย ต้องเหมาะสมไม่เป็นอุปสรรคต่อการแสดง ทะมัดทะแมง รัดรูปเห็นสรีระของผู้สวมใส่ได้อย่างชัดเจน ตอนที่ 2 การพัฒนารูปแบบเครื่องแต่งกายที่ใช้เป็นต้นแบบในการแสดงสิงโตในยุคโควิด-19 โดยมีขั้นตอนการนำเสนอความคิดแบบร่าง จนพัฒนาถึงการออกแบบที่สมบูรณ์ ต่อผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิ ด้านการออกแบบเครื่องแต่งกาย เพื่อการนำเสนอแนวความคิดโดยผู้วิจัยนำเสนอแนวความคิดในการออกแบบเครื่องแต่งกายประกอบการเชิดสิงโตของคณะสิงโตผ่องธนาบุรี ที่มุ่งเน้นความสะดวกสบายในการประกอบการแสดงที่เน้นความคล่องตัว ไม่เป็นอุปสรรคในการแสดง มีความทันสมัยแต่ยังบ่งบอกถึงการอนุรักษ์และรักษาความเป็นเอกลักษณ์ของลวดลายสิงโตผ่องธนาบุรีเอาไว้ได้อย่างกลมกลืน และได้ แนวทางการออกแบบที่ 1 และแนวทางการออกแบบที่ 2 ทำให้ผู้วิจัยได้เลือกพัฒนาแบบร่างที่ 1 เพื่อพัฒนาชุดที่ออกแบบชุดแต่งกายพัฒนาเครื่องแต่งกายประกอบการเชิดสิงโตของคณะสิงโตผ่องธนาบุรี ที่ใช้เป็นต้นแบบในการแสดงสิงโตในยุคโควิด-19 ตอนที่ 3 การประเมินด้านการออกแบบเครื่องแต่งกายประกอบการเชิดสิงโตของคณะสิงโตผ่องธนาบุรีที่ใช้เป็นต้นแบบในการแสดงสิงโตในยุคโควิด-19 การออกแบบตามแนวคิดและทฤษฎีตามที่กำหนดไว้ สามารถสรุปเป็นประเด็นได้ดังนี้ด้านการออกแบบ มีความโดดเด่นสะดุดตาอยู่ในเกณฑ์ มีขนาด

เหมาะสมอยู่ในเกณฑ์ที่เหมาะสมกับการประกอบการแสดง ด้านเอกลักษณ์และความเป็นวัฒนธรรมที่สะท้อนถึงความเป็นหัวสิงโตผ่องรองอย่างเห็นได้ชัดเจน สามารถใช้เป็นต้นแบบในการแสดงสิงโตในยุคโควิด-19 ให้แก่คณะสิงโตในผ่องรองได้

สรุปผลการวิจัย

1. การสืบทอดลวดลายหัวสิงโตผ่องรองของชุมชนตลาดพลู

เขตธนบุรีโดยจะปรากฏการแสดงสิงโตตามหลักฐานในรัชกาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชด้วยมีชาวจีนย้ายถิ่นฐานเข้ามาทำนันทนาการค้าขายและ ได้นำเอาศิลปะการแสดงสิงโตติดตัวมาด้วย นับแต่นั้นมาการแสดงสิงโตจึงได้สืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน โดยมีอาจารย์วิชัย รอดเกิด หรือ อาจารย์โจ ตลาดพลู ปราชญ์ท้องถิ่นด้านงานหัตถศิลป์ ประณีตศิลป์ ผู้สืบทอดลวดลายหัวสิงโตผ่องรองในปัจจุบัน ช่างฝีมือทำหัวสิงโตประสบการณ์ 5 ทศวรรษ งานฝีมือที่อาศัยครูพักลักจำทำให้อาจารย์โจมีแนวทางในการออกแบบประยุกต์ให้เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวคือความละเอียดประณีต มีอยู่ด้วยกันสองรูปแบบคือ 1. หัวสิงโตจักรพรรดิ และ 2. หัวกวนอู การสืบทอดหัวสิงโตจักรพรรดิ โดยหัวสิงโตจักรพรรดิ จะมีลักษณะพิเศษคือ หัวสิงโตทรงหน้ายักษ์ มีโหนก สองลอน เขาจะเป็นรูปนกหรือหงส์ คิ้วมีลักษณะหางปลา หรือบริเวณอวัยวะบนใบหน้าสิงโตจะมีสัตว์มงคลต่างๆของจีนปรากฏอยู่สำหรับโหนกจะนิยมใช้โหนกสีที่หลากหลายผสมผสานระหว่างสีวรรณะร้อนและสีวรรณะเย็นได้อย่างลงตัว โดยหาแรงบันดาลใจลวดลายโหนกสีตามศาลเจ้าในพื้นที่ผ่องรอง การสืบทอดหัวสิงโตกวนอูจะเป็นหัวสิงโตแบบโบราณอีกรูปแบบหนึ่ง โดยหัวสิงโตกวนอู จะมีลักษณะพิเศษคือ หัวสิงโตทรงหน้ายักษ์ มีโหนก สองลอน เขาจะเป็นรูปนกหรือหงส์ คิ้วมีลักษณะหางปลา หรือบริเวณอวัยวะบนใบหน้าสิงโตจะมีสัตว์มงคลต่างๆ ของจีนปรากฏอยู่เช่นเดียวกับหัวสิงโตจักรพรรดิแต่จะมีข้อสังเกตที่เห็นได้ชัดคือ จะมีรูปเทพเจ้าปรากฏอยู่ คือ หัวไฉ่ซิงเอี้ย หรืออาจจะโดยนำสีของตัวละครจากตำนานสามก๊ก ที่ถ่ายทอดเชื้อสายฮ่องเต้ชาวฮั่น คือ เล่าปี่ กวนอู เตียวหุย ฮองตง จูล่ง ม้าเฉียว ลิโป้ ขงเบ้ง โจโฉ จะเห็นได้ว่าลักษณะของลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ของสิงโตชุมชนตลาดพลูในอดีตจนถึงปัจจุบันยังคงเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวนั้นคือ หัวสิงโตจักรพรรดิและหัวสิงโตกวนอู ซึ่งเป็นการสืบทอดองค์ความรู้ที่ส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่นมีทั้งนำไปใช้งานเพื่อนำไปเก็บสะสมไว้ แต่สำหรับงานการสร้างหัวสิงโตของอาจารย์วิชัย รอดเกิด จะไม่นิยมนำไปใช้จัดแสดงเนื่องจากลวดลายที่วิจิตร ประณีตไม่เหมาะสมแก่การนำไปจัดแสดงแต่นำไปใช้เพื่อเป็นการอนุรักษ์หัวสิงโตโบราณรูปแบบหัวสิงโตชุมชนตลาดพลูให้คงอยู่ต่อไป

2. การพัฒนาเครื่องแต่งกายประกอบการเชิดสิงโตของคณะสิงโตผ่องรอง ที่ใช้เป็นต้นแบบในการแสดงสิงโตในยุคโควิด-19

การวิเคราะห์แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบเครื่องแต่งกายประกอบการแสดง แนวคิดและทฤษฎีการออกแบบเครื่องแต่งกายโดยใช้หลักเบื้องต้นของ "Golden Mean" กล่าวโดยสรุปการออกแบบเครื่องแต่งกายประกอบการแสดงสิงโตนั้น จำเป็นที่จะต้องอาศัยความสมดุลและเป็นเอกภาพเดียวกัน รวมไปถึงจุดเด่นและน้ำหนักของสีที่ เนื่องจากต้องอาศัย ความเหมือนและพร้อมเพรียงกันขณะทำการแสดงต้องไปในทิศทางเดียวกัน อีกทั้งเครื่องแต่งกาย ต้องเหมาะสมไม่เป็นอุปสรรคต่อการแสดง ทะมัดทะแมง รัดรูปเห็นสรีระ

ของผู้สวมใส่ได้อย่างชัดเจน การพัฒนารูปแบบเครื่องแต่งกายที่ใช้เป็นต้นแบบในการแสดงสิ่งโตในยุคโควิด-19 โดยมีขั้นตอนการนำเสนอความคิดแบบร่าง จนพัฒนาถึงการออกแบบที่สมบูรณ์ ต่อผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิ ด้านการออกแบบเครื่องแต่งกาย เพื่อการนำเสนอแนวความคิด โดยผู้วิจัยนำเสนอแนวความคิดในการออกแบบเครื่องแต่งกายประกอบการเชิดสิงโตของคณะสิงโตผ่องแผ้วบุรี ที่มุ่งเน้นความสะดวกสบายในการประกอบการแสดงที่เน้นความคล่องตัว ไม่เป็นอุปสรรคในการแสดง มีความทันสมัยแต่ยังบ่งบอกถึงการอนุรักษ์และรักษาความเป็นเอกลักษณ์ของลวดลายสิงโตผ่องแผ้วบุรีเอาไว้ได้อย่างกลมกลืน และได้ แนวทางการออกแบบที่ 1 และแนวทางการออกแบบที่ 2 ทำให้ผู้วิจัยได้เลือกพัฒนาแบบร่างที่ 1 เพื่อพัฒนาชุดที่ออกแบบชุดแต่งกายพัฒนาเครื่องแต่งกายประกอบการเชิดสิงโตของคณะสิงโตผ่องแผ้วบุรี ที่ใช้เป็นต้นแบบในการแสดงสิ่งโตในยุคโควิด-19 และการประเมินด้านการออกแบบเครื่องแต่งกายประกอบการเชิดสิงโตของคณะสิงโตผ่องแผ้วบุรีที่ใช้เป็นต้นแบบในการแสดงสิ่งโตในยุคโควิด-19 การออกแบบตามแนวคิดและทฤษฎีตามที่กำหนดไว้สามารถสรุปเป็นประเด็นได้ดังนี้ด้านการออกแบบ มีความโดดเด่นสะดุดตาอยู่ในเกณฑ์ มีขนาดเหมาะสมอยู่ในเกณฑ์ดีเหมาะสมกับการประกอบการแสดง ด้านเอกลักษณ์และความเป็นวัฒนธรรมที่สะท้อนถึงความเป็นหัวสิงโตผ่องแผ้วบุรีอย่างเห็นได้ชัดเจน สามารถใช้เป็นต้นแบบในการแสดงสิ่งโตในยุคโควิด-19 ให้แก่คณะสิงโตในผ่องแผ้วบุรีได้

อภิปรายผล

โครงการวิจัย เรื่องการสืบทอดลวดลายหัวสิงโตผ่องแผ้วบุรีและพัฒนาเครื่องแต่งกายประกอบการเชิดสิงโตในยุคโควิด-19 สอดคล้องกับ อธิราชกุล มุสิกมู (2554:4-บทคัดย่อ). กล่าวว่าการศึกษาและพัฒนาเครื่องแต่งกายไทยทรงคำสู่ธุรกิจชุมชน ได้นำแนวคิดการออกแบบที่สมดุลปกติ และสมดุลไม่ปกติ โดยได้นำเอาหลักการความงามเข้ามาช่วยในการออกแบบมีทั้งหมด ซึ่งจะสามารถดึงดูดความน่าสนใจของกลุ่มผู้สวมใส่ให้เกิดความน่าซื้อ น่าสวมใส่เพื่อนำไปสู่การอนุรักษ์วัฒนธรรมการแต่งกายไทยทรงคำให้สามารถดำรงอยู่ในสังคมได้อย่างลงตัว สอดคล้องกับงานของคมกริช การินทร์ (2562 : บทคัดย่อ) รูปแบบของการแสดงกลองยาวในจังหวัดมหาสารคาม ประกอบด้วย 3 รูปแบบ คือ 1.รูปแบบดั้งเดิม, 2.รูปแบบประยุกต์ และ 3. รูปแบบเพื่อการแข่งขันส่วนแนวคิดในการพัฒนารูปแบบของการแสดงนั้น รูปแบบดั้งเดิม ควรอนุรักษ์ไว้ ส่วนรูปแบบประยุกต์และเพื่อการแข่งขันนั้นสามารถพัฒนาได้ในทุกองค์ประกอบของการแสดง โดยคำนึงถึงความสนุกสนาน สวยงามพร้อมเพรียง เป็นหลักสำคัญ และดูความเหมาะสมในเรื่องของสถานที่ด้วย และเน้นเรื่องแนวคิดในการแสดงเป็นสำคัญสำหรับรูปแบบเพื่อการแข่งขัน และยังสอดคล้องกับงานของธนพล ยังยืน และอโนทัย ชลชาติภิญโญ (2560 : บทคัดย่อ) กล่าวถึงสุนทรียศาสตร์ขององค์ประกอบทางการออกแบบได้แก่รูปร่าง รูปทรง รายละเอียดในการตกแต่ง วัสดุ พื้นผิว สี และลวดลายพิมพ์ที่สอดคล้องกับรูปแบบการดำเนินชีวิต พฤติกรรมและความต้องการทางแฟชั่นของผู้บริโภค

ข้อเสนอแนะ

ในการดำเนินงานพบว่า ชุมชนยังขาดภาครัฐสนับสนุนด้านศิลปะการแสดงโดยตรง ซึ่งในการศึกษาเครื่องแต่งกายการเชิดสิงโต นี้ ยังมีประเด็นน่าสนใจในมิติต่าง ๆ มากมาย คณะผู้วิจัยจึงใคร่ขอเสนอแนะให้ผู้สนใจ นักศึกษา นักวิชาการ หรือผู้เกี่ยวข้อง ได้ทำการศึกษาในส่วนรายละเอียดการเชิดสิงโตเชิงลึก และศึกษาในชุมชนอื่นร่วมด้วย เพื่อใช้ศิลปะการแสดงท้องถิ่นเป็นกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนได้ ทั้งนี้ ควรมีการต่อยอดองค์ความรู้ของปราชญ์ท้องถิ่น ด้านการอนุรักษ์ การสืบทอด ฟื้นฟูวิถีการ นอกจากนี้ ควรมีการศึกษารูปแบบเครื่องแต่งกายศิลปะการแสดงประเภทอื่น ๆ เช่น จี๊ว มังกร รำกลองยาว กระต๊วงแทงเสือ เป็นต้น เพื่อส่งเสริม สนับสนุนให้ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นจุดดึงดูดทางการท่องเที่ยว สร้างการการจดจำให้คนรุ่นใหม่รู้จักในวงกว้าง ผ่านกระบวนการ Soft power ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง นำไปสู่ความยั่งยืนทางเศรษฐกิจสังคม ต่อไป

บรรณานุกรม

- คมกริช การินทร์. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ปีที่ 10 ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน 2562.การพัฒนารูปแบบการแสดงของวงกลองยาวในจังหวัดมหาสารคาม
- ดนุพล ยั่งยืนและอโนทัย ชลชาติภิญโญ. (2560).ผลการศึกษา พัฒนาการออกแบบเครื่องแต่งกายสตรีร่วมสมัยโดยการใช้อัตลักษณ์ของชุดไทยพระราชนิยม.ภาควิชาวิทยาการสิ่งทอ.คณะอุตสาหกรรมเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- เดชสิทธิ์ รัตมิ่งศพร.แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไทย-จีนในย่านฝั่งธนบุรี เพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์: มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, 2562.
- ธีรยุทธ์ มูลละออง. (2554). โครงการศึกษาและพัฒนาเครื่องแต่งกายไทยทรงดำสู่ธุรกิจชุมชน :กรณีศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี. ปรินญาณิพนธ์ ศป.ม. (นวัตกรรมการออกแบบ). กรุงเทพฯ:บัณฑิตมหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อดุลย์ รัตนมันเกษม. อารยธรรมจีน. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เมืองโบราณ, 2552. (https://www.nso.go.th/nsoweb/storage/survey_detail/2023/20230505162942_68671.pdf)